

ВАРІАТИВНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ ЛАТИНСЬКИХ АНАТОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглядаються деякі аспекти лексико–семантичних особливостей перекладу латинських анатомічних термінів англійською мовою.

Ключові слова: анатомічна термінологія, англійська мова, запозичений термін, автохтонний термін

This paper highlights some aspects in translating Latin anatomic terms into English language and choosing their most accurate equivalents

Keywords: anatomic terminology, English, borrowed term, term of English origin

В статье рассмотрены некоторые аспекты лексико-семантических особенностей перевода латинских анатомических терминов на английский язык

Ключевые слова: анатомическая терминология, английский язык, заимствованный термин, автохтонный термин

Медична терміносистема англійської мови має багатовікову історію свого розвитку. Проблемами дослідження різних аспектів медичної терміносистеми англійської мови перебували вколі дослідницької уваги багатьох науковців Вострова С.В., Зубова Л.Ю., Боцман А.В., Дудецька С. Г., Мотченко І. В. Знаменська І.В., Костенко В.Г., Лисанець Ю.В., Džuganova В. та ін., однак проблеми перекладу латинських анатомічних термінів англійською мовою висвітлені недостатньо.

Анатомічна термінологія англійської мови представлена термінами які були запозичені переважно з латинської мови, а також термінами які представляють загальноживану автохтонну лексику. Останні у складі англійської анатомічної термінології, можна поділити на такі групи, а саме: 1) слова, які увійшли до анатомічної термінології у своєму прямому значенні (переважно назви основних частин тіла, органів тощо, наприклад « heart» – серце, «eye» – око, «nose» – ніс; 2) багатозначні слова, які увійшли до анатомічної термінології лише в одному спеціальному значенні, наприклад, слово «notch» – вирізка, має у загальноживаній лексиці декілька значень, а саме: мітка, зарубка, виїмка, паз, борозенка, проріз, виріз, пропи́л; 3) терміни утворені шляхом метафоризації [1, 2], наприклад: tree – дерево (bronchial tree – бронхіальне дерево).

Основними причинами активного запозичення іншомовних термінів до складу анатомічної термінології були відсутність у англійській мові готових лексичних одиниць, необхідних для термінування анатомічних об'єктів та прагнення анатомів до максимального наближення з латинською анатомічною термінологією [4, 5].

У сучасній англійській анатомічній термінології нині використовується значна кількість латинських запозичень як однослівних, так і багатослівних, наприклад: pia mater – м'яка мозкова оболонка; pylorus – воротар; rete testis – сітка яєчка; eminentia conchae – підвищення раковини.

Новизна запропонованої роботи полягає в тому, що досі не було здійснено порівняльний аналіз перекладу двох- і багатослівних анатомічних еквівалентів латинською та англійською мовами. Мета запропонованого дослідження – проаналізувати лексико-семантичні особливості перекладу еквівалентів до латинських анатомічних термінів англійською мовою.

Матеріалом дослідження слугували терміни, зафіксовані у Міжнародній анатомічній термінології [6], словнику Дорланда [7] та Human Anatomy and Physiology [8], електронних ресурсах [9, 10, 11], зокрема їхні латинські та англійські відповідники.

У медичній терміносистемі функціонує значна кількість синонімічних пар термінів, де один термін автохтонний, а інший – запозичений. Англійська анатомічна термінологія характеризується загальною тенденцією до паралельного вживання автохтонних та запозичених термінів, які виступають абсолютними синонімами [3]. При цьому слід зауважити, що деякі автохтонні терміни стоять у словниках на першому місці, наприклад: notch – вирізка, або вживаються самостійно як наприклад: bladder – міхур.

Аналіз перекладу досліджуваних термінів сприяв виокремленню серед них певних груп, а саме: 1) терміни, які мають однакове звучання латиною, проте під час перекладу англійською можуть вживатися як запозичені так і автохтонні; 2) терміни, які мають однакове звучання латиною, проте англійською їх переклад відрізняється; 3) терміни, які мають автохтонні англійські відповідники відносно латинських найменувань.

Розглянемо ці групи більш детально.

Перша група представлена термінами які мають однакове звучання латиною, проте під час перекладу англійською можуть паралельно вживатися як запозичені так і автохтонні терміни. Наприклад:

1) **lamina** – пластинка:

решітчаста пластинка – **lamina** cribrosa (лат.); **cribriform plate** (англ.);

пластинка дуги хребця – **lamina** arcus vertebrae (лат.); **lamina** of vertebral arch (англ.);

передня пластинка піхви прямого м'яза – **lamina** anterior vaginae musculi recti (лат.); **anterior layer** of rectus sheath (англ.);

2) **fornix** – склепіння:

склепіння сльозового мішка – **fornix** sacci lacrimalis (лат.); **fornix** of lacrimal sac (англ.);

склепіння глотки – **fornix** pharyngis (лат.); **vault** of pharynx (англ.);

Термін **vault** зустрічається у складі іншого терміна:

черепне склепіння – **calvaria** (лат.);

calvaria or **cranial vault** (англ.);

3) **incisura** – вирізка:

шлункова кутова вирізка – **incisura angularis gastrica** (лат.); **angular incisure of stomach** (англ.);

ключична вирізка – **incisura clavicularis** (лат.); **clavicular notch** (англ.);

4) **sulcus** – борозна:

передньобічна борозна – **sulcus anterolateralis** (лат.); **anterolateral sulcus** (англ.);

борозна порожнистої вени – **sulcus venae cavae** (лат.); **groove for vena cava** (англ.);

5) **foveola** – ямочка:

шлункові ямочки – **foveolae gastricae** (лат.); **gastric pits** (англ.);

зернисті ямочки – **foveolae granulares** (лат.); **granular foveolae** (англ.);

Як свідчать вищенаведені приклади у англійській анатомічній термінології зберігається сучасна тенденція до паралельного вживання автохтонних та запозичених термінів, які виступають абсолютними синонімами [3].

Друга група включає терміни які мають однакове звучання латиною, проте англійською їх переклад відрізняється. Наприклад:

1) **facies** – *поверхня*:

суглобова поверхня голівки ребра – **facies articularis capitis costae** (лат.)
articular facet of head of rib (англ.);

язикова поверхня зуба – **facies lingualis dentis** (лат.); **lingual surface of tooth** (англ.);

Латинський термін **facies** – поверхня, у наведених прикладах перекладається із використанням різних термінів, а саме: **facet** та **surface**. Останній використовується на позначення поверхні взагалі, а термін **facet** у англійських відповідниках використовується винятково на позначення пласкої твердої поверхні, зокрема на кістках.

2) **margo** – край:

край язика – **margo** linguae (лат.); **margin** of tongue (англ.);

потиличний край – **margo** occipitalis (лат.); occipital **border** (англ.);

задній край малогомілкової кістки – **margo** posterior fibulae (лат.);

posterior **border** of fibula (англ.);

Терміни **margin** та **border**, досить складно вирізнити у відтінках значення «край», на наш погляд, термін **border** все ж таки має більш виражений відтінок значення «межа».

3) **ostium** – отвір, вічко

отвір вінцевої пазухи – **ostium** sinus coronarii (лат.); **opening** of coronary sinus (англ.);

вічко сечовода – **ostium** ureteris (лат.); ureteric **orifice** (англ.);

Проаналізувавши виявлені нами анатомічні терміни, ми дійшли висновку, що термін **orifice** використовується у англійських еквівалентах на позначення поняття вічко, а термін **opening** – передає більш узагальнюючий відтінок поняття отвір.

Третя група – це терміни які мають автохтонні англійські відповідники відносно латинських найменувань. Наприклад:

urinary bladder – сечовий міхур;

right lobe of liver – права доля печінки;

left kidney – ліва нирка;

Однак:

common hepatic duct;

transverse vesical fold;

renal cortex.

Окремо слід звернути увагу на терміни відповідники латинського прикметника **petrosus** – кам'янистий. У англійській анатомічній термінології для перекладу цього прикметника вживається два терміна: *petrosal* (стосовно об'єктів які відносяться до кам'янистої частини) та *petrous* (якщо йдеться

про частину скроневої кістки). Наприклад: 1) кам'яниста гілка середньої менингеальної артерії – *ramus petrosus* arteriae meningeae mediae (лат.); **petrosal branch** of middle meningeal artery (англ.); 2) верхівка кам'янистої частини – apex **partis petrosae** (лат.); apex of **petrous part** (англ.).

Перспективним напрямом є подальше дослідження щодо виявлення та установлення лексико-семантичних особливостей англійських термінів які функціонують у терміносистемах різних галузей медицини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудецкая С. Г. Метафоризация как способ терминообразования (на материале английской терминологии черепно-челюстно-лицевой хирургии и стоматологии) : автореф. дисс. ... канд. фил. наук / С. Г. Дудецкая. – Самара, 2007. – 24 с.
2. Кравцова Ю. В. Семантико-когнітивне моделювання метафоризації / Ю. В. Кравцова // Мовознавство. – 2011. – №1 – С. 43–54.
3. Мартиняк О. Явище синонімії у термінологічній лексиці / О. Мартиняк // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». — 2008. — № 620. — С. 100–103.
4. Мотченко И. В. Основные тенденции в формировании английской медицинской терминологии: автореф. дисс. ... к. филол. н.: 10.02.04/ И.В.Мотченко. — М., 2001. — 20, [1] с.
5. Džuganova V. English medical terminology – ways of forming medical terms / V. Džuganova // JAHR. — 2013. — 4 (7) . — P. 55–69.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Міжнародна анатомічна термінологія (лаїнські, українські, російські та англійські еквіваленти) / [Черкасов В.Г., Бобрик І.І., Гумінський Ю.Й., Ковальчук О.І.]; за ред. В.Г.Черкасова. — Вінниця: Нова книга, 2010. — 392 с.

2. Dorland's Illustrated Medical Dictionary / головні редактори видання Павло Джуль, Борис Зіменковський. – укр. пер. 29- го американського видання. – Львів: ВД «Наутілус», 2003. – Т.1 – 2003 – С. 1–1354. – Т. С.1355 – 2688.
3. John W. Hole, Jr. Human Anatomy and Physiology. – 6th ed. – Dubuque, Iowa, Melbourn, Australia, Oxford, England: W.C. Brown Publishers. – 1993. – 962 p.
4. <http://medical-dictionary.thefreedictionary.com>
5. <https://www.merriam-webster.com>
6. <http://www.dictionary.com>